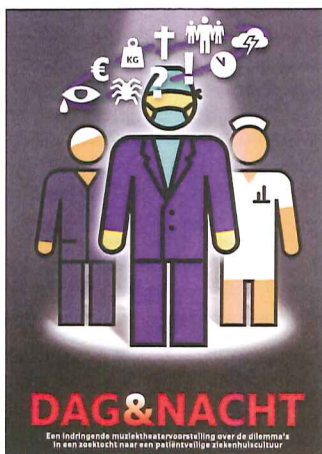

Voorstelling over patiëntveilige cultuur 'Confronterend en herkenbaar'

Angst voor imagoschade, geen aanspreekcultuur, hoge werkdruk, overmoed en steeds hogere kwaliteitseisen. Incidenten zijn in ziekenhuizen zo ontstaan. Het VMS Veiligheidsprogramma wil ze terugdringen. Een van de tools: theatervoorstelling 'Dag & Nacht'.

TEKST: CINDY LAMMERS | FOTO'S RENÉ VERLEG

Premières zijn altijd leuk om voor uitgenodigd te worden. De reden van de festiviteit hoeft niet eens zo bijzonder te zijn. Alleen het kijken naar bekendheden, hun outfits en uitsloverij voor de camera's is al een avond vermaak op zich. Maar op 18 mei is het anders. Geen limousines, geen rode loper, geen BN'ers bij het Compagnietheater in Amsterdam. Wel serieus kijkende genodigden, de meesten van hen afkomstig uit de ziekenhuishoek. In de lobby is er koffie en koek. Aan de statafels wordt gedempt gepraat. Over het vak. En over de theatervoorstelling die ze zo gaan zien: *Dag & Nacht*. Niemand weet wat hij zich er precies bij moet voorstellen, maar iedereen weet dat het onderwerp snijdt en wringt: patiëntveiligheid in zie-

kenhuizen, een hot maar moeilijk item. Niet voor niets werd vorig jaar het VMS Veiligheidsprogramma van de grond getild, een gezamenlijk initiatief van de NVZ vereniging van ziekenhuizen, de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU), de Orde van Medische Specialisten, het Landelijk Expertisecentrum Verpleging & Verzorging (LEVV) en Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (V&VN). Hun doel: de patiëntveiligheid in ziekenhuizen verbeteren, door de 'vermijdbare onbedoelde schade met 50 procent te reduceren'.

Dilemma's

Om dit doel te bereiken heeft het Veiligheidsprogramma allerhande tools. Een

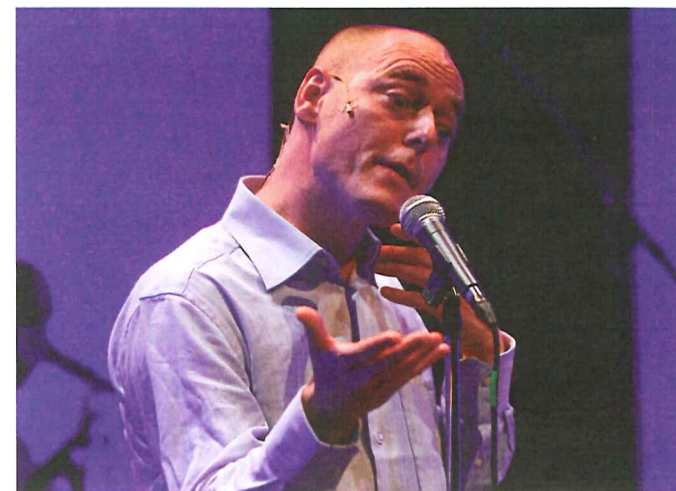
daarvan is *Dag & Nacht* van theatergroep Plezant, een voorstelling voor artsen en verpleegkundigen om de heersende ziekenhuiscultuur rondom patiëntveiligheid bespreekbaar te maken. Want die cultuur verdient aandacht, bleek uit onderzoek. Artsen zijn bang voor imagoschade, dus houden ze hun mond; verpleegkundigen willen wel praten maar weten niet hoe, want in veel ziekenhuizen is het elkaars-aanspreken-op not done.

Wil je de 'vermijdbare onbedoelde schade' beperken en voorkomen, dan zul je iets aan die cultuur moeten doen, stelt Walter Supèr, schrijver en regisseur van Plezant. 'De theatervoorstelling helpt daarbij, door dilemma's bloot te leggen in de zoektocht naar een patiëntveilige ziekenhuiscultuur. Door te benoemen, te confronteren en een dialoog los te maken: welk klimaat is nodig om een goede prestatie neer te zetten?' Dat kan, meent hij, omdat je met theater mensen kunt raken en zo in beweging kunt brengen.

Supèr ging vorig jaar met de voorbereiding voor *Dag & Nacht* aan de slag. Hij had tal van gesprekken met allerlei mensen uit diverse ziekenhuizen. 'Eén persoon zei tegen me: "Dit gesprek zoals wij dat nu voeren, zouden we ook in ons ziekenhuis moeten hebben." Vond ik wel veelzeggend. Ik werd oprecht geraakt door alle verhalen. Dat gevoel zit in de voorstelling verwerkt.'

Hoorzitting

We zijn benieuwd. Nog een slok koffie, en iedereen kan de zaal in. Schuifelend

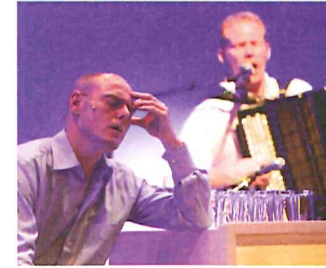
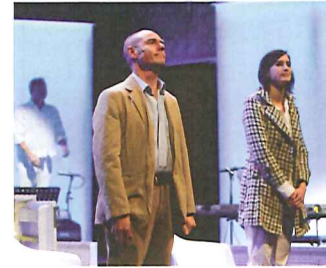

Pieter van der Sman, vaste acteur bij het Nationaal Toneel, speelt vaatchirurg Floris Hesselink.

en zoekend naar een plek. Het is er tamelijk donker, afgezien van het blauw uitgelichte decor met wachtkamerbankje in het midden en vijf muzikantenplekken in een halve cirkel eromheen. Voor het begint, krijgt de zaal nog een opdracht mee: 'Wat u ermee doet, doet er nu even niet toe. Wel wat het u doet. Daarom aan u de vraag na afloop een minuut stil te zijn. Gewoon, om het op u in te laten werken.'

Dan start de tachtig minuten durende voorstelling. Ontmoet Floris Hesselink, 43 jaar, vaatchirurg. Hij wordt gespeeld

door Pieter van der Sman, vaste acteur bij het Nationaal Toneel. Hesselink komt een uur te vroeg op zijn hoorzitting en heeft hierdoor onverwacht tijd om te reflecteren op wat zijn leven onlangs totaal overhoopgooid. Op de patiënt die door zijn schuld overleden is - of niet, want dat is juist de vraag. Is hij feilbaar of niet? Zijn de verwachtingen wellicht te hoog? Welke rol spelen zijn collega's? Je bent immers een schakel in een keten van gebeurtenissen, en welke schakel is goed, welke fout? Van welke collega heeft hij het vertrouwen, wie

De reacties van de zaal waren heel persoonlijk: 'Het is moeilijke materie, dat heeft de voorstelling buitengewoon goed duidelijk gemaakt', 'Je beseft dat je kwetsbaar bent als mens en kwetsbaar in je vak.'

mag hem wel en wie niet ('we hebben laatst nog zo leuk over onze skivakanties gepraat')?

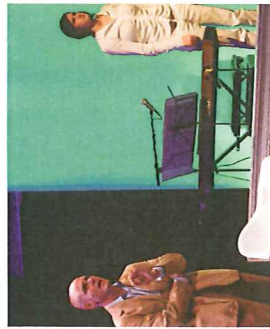
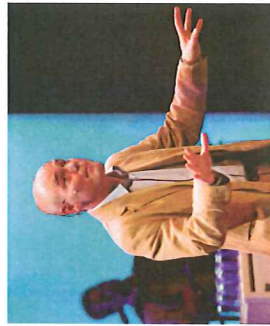
Dokter Hesselink noemt drie collega's bij naam: verpleegkundige Marjolijn

Visser, internist Vera Wiegensma en senior cardioloog Hans Limmen. Daarnaast Karlijn Stelwagen, de vrouw van de overleden patiënt. Alle vier komen ze aan het woord via de bijna-monoloog

van de vaatchirurg en symboliseren ze de dilemma's in de zoektocht naar een veilige ziekenhuiscultuur. In het theaterboekje staan die dilemma's mooi met quotes aangeduid. Verpleegkundige Visser: 'Ik wil gewoon zeker weten dat er door mijn toedoen niets fataals gebeurt. Ik weet niet of ik daarna nog wel kan werken. Dat is mijn grote angst.' En cardioloog Limmen: 'Ik heb inderdaad de dissectie van de aorta als serieuze optie genoemd. Jij hebt daar niks mee gedaan en dat is jouw verantwoordelijkheid.'

Villa Insania

Hesselink zelf: 'Ik doe mij best. Denk je dat er een dag is geweest dat ik moedwillig dacht: ik ga vandaag niet mijn best doen? Dan mogen ze mij nu op staande voet ontslaan.' Geen speld tussen te krijgen. De voorstelling laat echter ook zien dat er zoiets bestaat als werkdruk, 24/7 alertheid en overmoed, waardooringcidenten onvermijdbaar lijken. In de liedjes, gezongen door toetsenist en componist Tom Meulman tussen het relaas van Hesselink door, komen dergelijke thema's aan de orde. Fraaie composities en teksten, zoals in 'Welkom in Villa Insania': 'Waar het leven en de dood slapen op hetzelfde kussen. Waar succes en falen in een seconde wordt bepaald. Waar reputaties bloeien of onderuit worden gehaald: Of in het lied 'Had ik nog': 'Ik ken de theorie en de praktijk. Maar het is zo veel en tegelijk. Het gaat meestal automatisch goed. De verleiding van de overmoed.'

Dr. Hesselink met Karlijn Stelwagen, de vrouw van de overleden patiënt.

Terwijl Hesselink worstelt met de schuldig-of-nietvraag, probeert de weduwe Stelwagen (gespeeld door Yora Rienstra) met hem in contact te komen. De vaatchirurg houdt de boot voortdurend af. Tot het eind. Tot zijn verlossing blijkt te zijn: 'Ik kom hier niet voor een schuldvraag. Ik wil alleen weten wat er precies gebeest is. Ik wil de waarheid.' Wat rest is het overduidelijke gevoel van de noodzaak dat hij, de verpleegkundigen, artsen en directie het echt anders moeten gaan aanpakken.

Gedurende de voorstelling verandert Hesselink van een enigszins arrogante arts in een mens van vlees en bloed voor wie je sympathie gaat voelen. Van der Sman speelt de rol prachtig. Zelfs ik, als redelijke buitenstaander, word geraakt

door het spel en het verhaal. Ook moet ik af en toe lachen om de grappen in de voorstelling. Ik zat die maar op als momenten van ontlasting en zelfrelativering, ook al blijft de zaal vrij serieus. Tachtig minuten lang kun je een speld horen vallen.

Kwetsbaar

Dan dooft de muziek uit. De minuut stilt te gaen in. En stil is het. Daarna geen pleinaire evaluatie. Wel een groot en terecht applaus voor de spelers. Terug in de lobby vertrouwt iemand mij toe dat men bij de try-outs wel op weerstand is gestuit. De voorstelling zou te hard zijn, te confronterend, en 'in het echt is het niet zo'. Een contradictie in feite, want iets wat confronteert is, bestaat wel degelijk.

Wat in elk geval duidelijk is: de reacties op *Dag & Nacht* zijn heel persoonlijk.

Dit laatste blijkt ook uit de officiële mededelingen van de betrokken partijen. Plezant tekende reacties op van zowel artsen en verpleegkundigen als mensen buiten het ziekenhuis: 'Ik ben geraakt', 'De voorstelling kwam heel dichtbij', 'Ik denk dat dit een belangrijke discussie zal losmaken', 'Zeer herkenbaar, vanuit de arts, maar ook vanuit verpleegkundigen en assistenten', 'Het is moeilijke materie, dat heeft de voorstelling buitengewoon goed duidelijk gemaakt', 'Je beseft dat je kwetsbaar bent als mens en kwetsbaar in je vak. Ik zie in mijn werk veel ontrekkende bewegingen en hoor veel excuses. De voorstelling maakt de achterliggende

redenen hiervan duidelijk'. Nu is het hopen voor VMS Veiligheidsprogramma dat ziekenhuizen in de praktijk met de dilemma's aan de slag gaan. Het instellen van een 'incidentenprotocol', zoals al in menig ziekenhuis gebeurt, is een stap vooruit, maar een cultuur veranderen is toch wel even andere koek. VMS had in mei en juni al medewerkers van ziekenhuizen uitgenodigd om *Dag & Nacht* te gaan zien en daarna een training te volgen. Op dit moment kunnen ziekenhuizen de voorstelling zelf boeken, inclusief promotie- en trainingsmateriaal en/of een vervolgprogramma om 'daadwerkelijk aan de slag te gaan met de cultuur in de eigen werkomgeving'. ◀

Voor meer informatie, foto's en een filmpje van 'Dag & Nacht', zie: www.vmszorg.nl/8527/
Theatervoorstelling-DAG-en-NACHT.html en www.plezant.nl

